

ILEANA MĂLĂNCIOIU:

Toate generațiile de poeți – generații pierdute...

Stimată doamnă Ileana Mălăncioiu, ce revelații ați trăit zilele acestea la Chișinău?

Am așteptat 20 de ani până s-a ivit ocazia de a ajunge la Chișinău și era cât pe ce să o pierd. Călătorisem prin toată Europa cu cartea de identitate și nu m-am gândit că nu se poate trece Prutul pe podul de flori, ci îmi trebuie și pașaport. Ajunsă în Basarabia, am avut revelația că mă aflu acasă și că, prin lupta pentru revenirea la limba română și la alfabetul latin, scriitorii de acolo au făcut înfinit mai mult decât mi-am imaginat. Pentru că independența acestui ținut era de neconceput atâta vreme cât în el se vorbea încă limba lagărului din care a fost desprins, iar cuvintele așa-zisei limbi moldovenești erau scrise cu litere rusești. Chiar dacă e „ca o tabletă de ciocolată”, cum scrie pe frumoasa carte de poezie a Aureliei Borzin, mie mi-a plăcut Chișinăul mai mult decât mă așteptam. Între altele, pentru copacii săi verzi, pe care nu-i găsești în alte capitale pe toate străzile.

Poate exista un mediu înconjurător nefavorabil poeziei?

Vremurile pe care le străbatem mă fac să mă gândesc că ar fi mai firesc să ne întrebăm dacă poate exista un mediu înconjurător favorabil poeziei. Pentru că toate generațiile de poeți de la noi au fost niște generații pierdute. Fie din cauza războiului,

fie din cauza proletcultismului, impus după *eliberarea* de către glorioasa armată sovietică, fie pentru că în zgomotul și furia de după *noua eliberare*, făcută printr-o revoluție dublată de o lovitură de stat, sau viceversa, un poet poate să treacă neobservat oricât de talentat ar fi. Dar, având în vedere că speranța moare ultima, cine are ceva de spus va continua să scrie, în pofida a tot și a toate. Ceea ce mă face să cred mai departe în șansa literaturii și, implicit, în faptul că frumusețea ultragiată va salva lumea, așa cum spunea Dostoievski.

Poezia dumneavoastră e mai mult inspirație sau căutare, talent sau muncă?

Cred că scânteia divină cu care te naști se poate stinge dintr-odată, dacă nu e apărată împotriva a ceea ce o amenință din toate părțile. Ar

Abstracție, Diana Niță

fi de dorit să pleci întotdeauna de la inspirația bazată pe ea, dar nu o poți aștepta ca pe Godot, fiindcă ar putea să treacă pe lângă tine fără să-ți dai seama. Talentul poate fi perfecționat prin *muncă*, dar poetul *lucrează* și când se uită în jurul său, iar altora li se pare că stă degeaba. În ce mă privește, nu pot măsura cât și prin ce mijloace am reușit. Oricât ai vrea, cartea ta nu depinde doar de talentul tău și de cât te-ai străduit tu pentru ea. Așa cum spune Arghezi: *Robul a scris-o, Domnul o citește*.

Citiți poezia tinerilor? Dacă ar fi să vorbim despre calitățile și imperfecțiunile literaturii tinerilor, care ar fi acestea?

Mă interesează foarte mult ce gândesc și ce scriu poeții tineri. Numai că, din păcate, cărțile lor apar în tiraje mici și uneori nu au niciun fel de difuzare, ci le împarte autorul prietenilor săi. Ca atare, e greu să ajungi la cei mai buni dintre ei altfel decât prin noroc sau din întâmplare. Dar nu e ceva nou în asta. Dimitrie Stelaru, pe care îl chema Orfanu, a fost descoperit de către Eugen Jebeleanu, întâmplător, într-o cârciumă, unde încerca să-și vândă prima plachetă de versuri. Numele cu care s-a impus i-a fost dat de acest poet pe nedrept uitat, de a cărui intuiție și generozitate am beneficiat și eu. Când eram redactor la *Viața românească*, uneori

mă căuta câte un debutant de la Sibiu, recomandat cu căldură de M.M. Ivănescu, adică de Marele Mircea Ivănescu, cum îi spuneau poeții din generația mea, care îl socoteau a fi unul de-al lor, întrucât revenise în literatură odată cu ei. Tinerii de acum pot să fie geniali, ori *trimbulinzi*, cum ar fi zis Nichita, dar cred că ar trebui să aibă mai multe vieți ca să ajungă să fie la fel de cunoscuți ca *șaizeciștii* lansați după Congresul IX al PCR, care au fost incluși în manualele școlare de la debut și au apărut an de an în sute de mii de exemplare. Încercarea lor de a se afirma prin poezia axată pe sex, care înainte de 1989 a fost tabu, ori pe șoc, este de înțeles. Dacă reușesc să evite vulgaritatea și să aducă ceva nou și de acolo de unde nu se aștepta nimeni, cu atât mai bine. Trebuie lăsați să-și facă drumul lor, pe care se vor maturiza prin forța lucrurilor și vor ajunge la altceva.

Fie că ne place să recunoaștem, fie că nu ne place, poezia ține de tinerețe. Faptul că am găsit versuri foarte bune în poemele unor elevi și ale unor studenți apăruiți în revista *Clipa* nu m-a surprins, ci mi-a întărit încrederea în șansa literaturii.

În ce măsură critica literară v-a favorizat „cariera”?

În măsura în care a luat act de existența mea, dar nu m-a luat în brațe de la început și nu m-a sufocat astfel, ci m-a lăsat să-mi fac drumul meu, care nu a fost ușor de parcurs. Ceea ce nu înseamnă că nu datorez foarte mult criticii, în general (pentru contribuția sa la depășirea „realismului socialist”) și în special lui Lucian Raicu, în jurul căruia s-a format generația mea. Apropierea de el s-a produs de la sine. Întâi pentru că nu avea *liste* gata făcute pentru comentarii, ca alți critici ai vremii, ci era atent și la ultimul debutant, dacă îi spunea lui ceva. Apoi pentru că nu simțea poezia doar cu creierul și cu inima, ci prin toți porii.

V-ați ajustat scriitura, de fiecare dată, conform sugestiilor, direcțiilor criticilor literari? Nu presupune aceasta un risc?

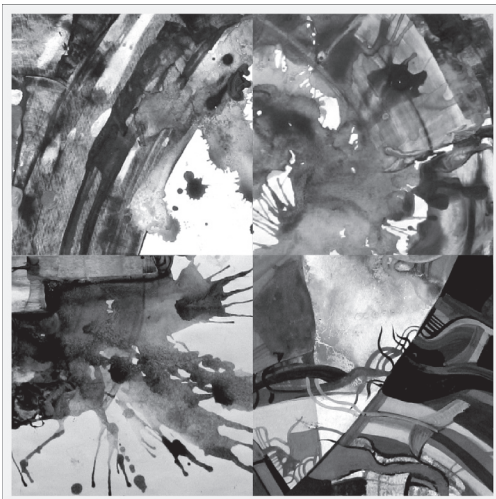
O poezie a Anei Blandiana din volumul *Persoana întâia plural* începea cu versul „N-am traversat hiatul îndoielii”. Eu a trebuit să-l traversez, la fel de des cum traversez strada mea, fiindcă nu puteam, în ruptul capului, să-mi asum entuziasmul de prisos al

iepcii prin care m-aș fi putut afirma dintr-odată. Norocul a făcut să-l cunosc de la debut pe Emil Botta, care, prin *Întunecatul April*, lăsase o dâră adâncă în poezia românească, dar după câteva decenii de tăcere ajunsese să nu se mai îndoiască doar de tot și de toate, ci și de sine. De la el am învățat să nu mă mai tem de îndoiala mea, ci să mi-o asum în ceea ce scriu. Asta nu m-a avantajat pe mine, dar a avan-

tajat poezia mea, care, Slavă Domnului, rezistă tocmai pentru că n-a urmat indicațiile criticii de direcție.

Fiindcă poezia Dumneavoastră conținea elemente ale creștinismului și ale adevărului, în perioada comunistă ați fost pusă în situația să luptați cu cenzura. Dacă e să comparăm, acum e mai ușor a scrie. E mai multă poezie și mai de calitate?

Am avut norocul să debutez în scurta perioadă de relaxare de la sfârșitul anilor '60. Prima ciocnire serioasă pe care am avut-o cu cenzura a fost la volumul *Ardere de tot*, apărut în 1976, după doi ani de așteptare. Inițial se chema *Exodul*. Pentru mine acest titlu avea sensul din Biblie, dar oficialitățile comuniste îl legau de exodul spre Occident din anii aceia, început odată cu Mișcarea Goma. Revenind la întrebarea dumneavoastră, pot spune că nu știu dacă atunci se scria mai greu din cauza cenzurii. În ce mă privește, am făcut ce aveam eu de făcut. Nu m-am autocenzurat, fiindcă oricum mă cenzurau alții. Mai ales după așa-zisa desființare a cenzurii, când un text neconvenabil care trecuse prin mai multe filtre putea sfârși prin a fi oprit de Securitate. Am trăit această experiență atât ca scriitor (în 1985, la volumul *Urcarea muntelui*, retras din librării, cu interdicția de a fi comentat), cât și ca redactor la *Viața românească* (în 1989, când numărul de revistă al cărei responsabil eram, *după lupte „seculare” care au durat câteva luni*, a apărut, dar apoi a fost interzis și topit de cenzură). Tinerii de acum nu au greutatea pe care le-am avut noi, au altele, care pot fi și mai mari. Atunci, apariția unei cărți bune însemna cu adevărat ceva. Acum, poate să treacă neobservată. În condițiile date, nimeni nu poate să știe dacă se scrie mai multă poezie bună decât înainte. Oricum, trebuie

Abstracții, Cristiana Grati

Acvariu, Virginia Racu

să treacă o vreme până când se va vedea ce a rezistat. Din debuturile răsunătoare de după cealaltă *eliberare* n-a rămas mare lucru.

Care ar fi autorii, titlurile de carte „obligatorii” dintr-o listă de lectură, fără de care nu ai cum să scrii bine?

N-aș merge pe o listă unică. Dacă există manuale alternative, de ce n-ar exista și liste alternative de lectură? Eventual, făcute de fiecare, în funcție de etapa la care se află, de informația și de structura sa. Dacă tinerii pot beneficia de ajutorul cui-va care nu îi obligă ca ajutorul roșu să facă altceva decât și-ar fi dorit, e bine. Altfel, e de preferat să fie lăsați în pace. Cine vrea să învețe ce e de învățat din experiența unor mari scriitori poate să ajungă la ei și pe cont propriu, prin cărțile și publicațiile culturale pe care le citește. Din revista *Clipa*, care e tinerească și vie, ar putea înțelege spre ce e mai bine să se îndrepte și de la ceilalți competitori. Pentru că unii dintre aceștia se dovedesc a fi mai instruiți și mai plini de idei decât eram noi la vârsta lor. Dacă le-aș da eu lista mea, începută cu „Odă în metru antic”, cu „Plumb”, cu „Edict” ori cu „Căinele din Pompei”, ar putea spu-

ne că s-au săturat de Eminescu, de Bacovia, de Ion Barbu și de Lucian Blaga. Eu și prietenii mei alături de care mi-am făcut ucenicia nu ne săturasem. Virgil Mazilescu – a cărui poezie avea să facă școală – ne citea din ei cu vocea lui albă și clară, punând accentul pe ce este esențial, pentru a ne face să înțelegem cât sunt de mari și de actuali.

Vizita lui Nichita Stănescu, în 1976, la Chișinău a fost un adevărat eveniment cultural. L-ați cunoscut personal pe autorul elegiilor. Dacă ar fi să creionați un portret neformal al poetului, care ar fi acesta?

Nu mă pot lăuda că l-am cunoscut pe Nichita Stănescu, fiindcă l-a cunoscut toată lumea. Mă pot lăuda în schimb că, pe vremea amorului său legendar cu Gabriela Melinescu (de care mă leagă cea mai veche și mai frumoasă prietenie literară), mă invitau uneori în mansarda

...în România, după Nichita nu se mai scrie poezie ca înainte de el.

lor cât un cuib de vrăbii și serile petrecute acolo împreună cu ei țineau prin ele însele de poezie. După plecarea din țară a Gabrielei, m-am întâlnit cu Nichita mai rar. În anul cutremurului, când am fost angajată temporar la *Animafilm*, l-am căutat să-i spun că un regizor de acolo ar vrea să facă un film după un poem al lui. Mi-a propus să ne vedem a doua zi la el acasă, pe la ora 11, pentru a putea vorbi în liniște. Când am ajuns, casa era deja plină de musafiri nepoftiți și fiecare îi adusesese câte o sticlă de vodcă, deși se știa că doctorii i-au interzis să mai bea. Am fost întâmpinați de o brunetică nostimă, pe care Nichita a prezentat-o: „Colaboratoarea mea”. Am înțeles că juca rolul de secretară a lui, pentru că ne-a înre-

gistrat într-un caiet și ne-a întrebat în ce problemă îl căutăm. După o vreme am întâlnit-o, ducând un câine în lesă pe Calea Victoriei. Întrebând-o ce face Nichita, despre care aflasem că e grav bolnav, mi-a răspuns: „Nu știu, că nu mai colaborez cu el”.

Atunci m-am gândit, ca și acum, că fără erorile lui, făcute cu grație și generozitate, Nichita nu ar fi fost el însuși și că nu întâmplător era iubit cu ele cu tot.

Pentru a-i face un portret neformal, așa cum mi-ați cerut, voi aminti și faptul că, pe vremea bățăliilor duse în Consiliul Uniunii cu oficialitățile comuniste, a făcut o dată și eroarea de a se situa de partea lor și asta ne-a îndepărtat pentru o vreme de el. A suportat greu acest lucru – fiindcă nu-i plăcea să fie certat cu nimeni – și a făcut toate eforturile posibile pentru a se reconcilia cu scriitorii pe care îi prețuia.

La moartea lui, Virgil Mazilescu, care până nu demult îl nega, a spus că l-a atacat convins că nu i se poate întâmpla

nimic din cauza asta, fiindcă este nemuritor și a făcut penitență, mergând în înmormântare îmbrăcat sumar, deși era un ger de minus 17 grade.

Absența lui Nichita a fost resimțită de noi toți la fel de acut ca și prezența lui, de care nu se putea face abstracție. După 1989, au existat și critici, altfel stimabili, care și-au pus numele în joc pentru a-i demola statuia, dar au fost siliți să înțeleagă că nu te poți pune cu dragostea cititorilor pentru cineva. Vrei, nu vrei, trebuie să aștepti să le treacă.

Oricum, ceea ce contează în ultimă instanță este că, în România, după Nichita nu se mai scrie poezie ca înainte de el.

Interviu realizat de **Eugen Dedov**